

Oponentský posudek bakalářské práce.

Název: Teorie odcizení u mladého Marxe

Autor: Martin Šaffek

Prací, které by filosofickým způsobem reflektovaly narůstající problémy současného globalizovaného kapitalismu nadnárodních korporací, jak se rozvíjí od 80. let minulého století, není na našem ústavu produkováno právě mnoho. I z tohoto důvodu je třeba podobně zaměřené práce vítat. Takovou prací chce být i práce Šaffekova. Autor se v ní pokouší v naznačené kritické perspektivě interpretovat texty mladého Karla Marxe. Jeho hlavní tezí je, že ústředním pojmem Marxovy analýzy a kritiky fungování kapitalistické ekonomie je pojem odcizení, který nemá primárně ekonomický, nýbrž filosofický význam. S touto tezí lze souhlasit, i když to byly teprve filosofické koncepce 20. století, z nichž některé na Marxe ani nenavazují, které tento pojem rozvíjely jako filosofický pojem *sui generis*.

Zdůraznit je třeba rovněž autorovu snahu dospět k autentickému výkladu mladého Marxe, očištěnému od nejrůznějších účelových dezinterpretací, ať už motivaných reálně-socialistickou či pravicovou politikou, z nichž ta první, jak autor dokládá, instrumentalizovala Marxe mocensko-politicky, a ta druhá z něj dělá, jak autor rovněž dokládá, neoprávněně hlavního mluvčího totalitního režimu bývalého sovětského bloku, a bere tak za svou stalinistickou dezinterpretaci Marxe. Autor se snaží ve druhé části své práce ukázat, že Marx nebyl ani jedním ani druhým. Celá práce je tedy vedena snahou doložit, že hlavním motivem Marxova myšlení bylo vytvořit takový model společnosti, ve které by člověk mohl existovat jako člověk a nikoliv primárně jako součást kapitalistického výrobního procesu. (S důvody, které autor zmiňuje v úvodu a podle nichž je třeba Marxův pojem 'Produktion' překládat nikoliv termínem 'výroba', nýbrž termínem 'produkce', lze vcelku souhlasit). 'Zpackaná' reálně-socialistická praxe nepochybně nemůže sloužit jako argument proti tomuto motivu. Dosud totiž nikdo přesvědčivě neukázal, že by její 'zpackanost' byla nutnou implikací Marxovy koncepce.

V první části autor poukazuje na tři zdroje Marxova myšlení. Prvním je Schillerova kritika soudobé společnosti jako ztráty původní jednoty bytí, konkrétněji jednoty člověka a přírody, jak byla přítomna v antickém Řecku. Zde se podle autora Marxovi rýsují první náznaky koncepce odcizení. Druhým zdrojem byla Hegelova dialektika sebevědomí ve *Fenomenologii ducha*, jejímž vyústěním je konstituce původně rabského sebevědomí jakožto bytí pro sebe. Autor oprávněně zdůrazňuje tento opomíjený aspekt Hegelovy dialektiky. A konečně třetím zdrojem byla Feuerbachova kritika náboženství, z níž, jak autor konstatuje, Marx přejímá strukturu, v jejímž rámci subjekt produkuje něco, co se posléze od něj

osamostatňuje a staví se do aktivní pozice proti němu. U Feuerbacha je to absolutno, u Marxe kapitál. Tuto strukturu neodhalil a nepopsal v její obecnosti ovšem Feuerbach, nýbrž spíše německá idealistická filosofie před ním. Feuerbach ji sám spíše aplikuje na problematiku náboženství.

Práci lze považovat za velmi zdařilou. Jako jednu z formálních výhrad lze uvést okolnost, že autor často necituje přímo z Marxových textů, nýbrž zprostředkovaně z textů o Marxovi. Obsahovou výhradou by bylo, že autor po mém soudu nedostatečně vyvrací možnou námitku, že Marx podobně jako liberální a neoliberální ekonomové chápe člověka primárně jako bytost ekonomickou. Argument je spíše naznačen než rozveden. Rovněž filosofický význam Marxova termínu odcizení lze považovat spíše za naznačený, než za vypracovaný. A konečně autorova hlavní teze, rozvíjená ve druhé části práce, jak jsme se o ní již zmiňovali, není nikterak nová. Podobně interpretuje Marxe např. W. Weischedel (*Skeptická etika*) či I. Fetscher (*Marx*). Zejména posledně zmiňovaný autor by mohl být z hlediska autorovy systematické intence podnětný, protože upozorňuje na zcela opomíjený a velmi aktuální aspekt Marxovy kritiky kapitalistické ekonomie, totiž na její velmi destruktivní ekologické důsledky. Zejména v tomto ohledu by bylo možné pojmout Marxe jako velmi aktuálního autora. V této souvislosti by bylo možno uplatnit vůči autorovi rovněž výhradu, že pracuje selektivně jen s autory, kteří jsou sami buď marxisty, nebo vůči Marxovi příznivě naladěni. Práce by jistě získala na přesvědčivosti, kdyby se autor vyrovnal i s Marxovými kritiky. Více pozornosti by v rámci autorovy systematické intence zasloužil rovněž Marxův spisek *Námezdní práce a kapitál*, v jejímž závěru Marx upozorňuje na dvě strukturální vlastnosti kapitalistické ekonomie, které se stávají plně patrnými teprve v době globalizace. Je to na jedné straně destrukce středních vrstev, kdy se dělnická třída 'doplňuje' i z vyšších vrstev, a na druhé straně 'zužování' světového trhu v přímé souvislosti s kvantitativním růstem výrobků.

Přestože pokládám práci za poměrně zdařilou, hodnotím ji pro uvedené výhrady jako **velmi dobrou**.

Mgr. Jindřich Karásek, Dr.